

Gradus ad Parnassum

Anto Leikola

Helsingin yliopiston kirjastossa on 18.1.1997 alkaen ollut esillä näyttely "Ad Parnassum n Tieteen saavutuksia Suomen itsenäisyyden ajalta". Näyttely on viimeistä päivää auki 31.1.1998.

"Opin teillä oppineita Suomessa on suuria", runoili Jak. Juteini aikoinaan, vaikka emme tarkoin tiedä, keitä hän tarkoitti. Yhtenä oli varmaan hänen ihailemansa opettaja Porthan; ehkäpä nuorempi humanisti Franzénkin olisi päässyt mukaan, samoin kenties kemisti Johan Gadolin ja fyysikko G. G. Hällström, jotka molemmat vaikuttivat Turun Akatemiassa Juteinin nuoruusaikoina.

Nämä varhaiset suurmiehet olivat mukana myös vajaa kaksikymmentä vuotta sitten Helsingin yliopiston kirjastoon järjestetyssä näyttelyssä "Suomen tieteen merkkiteoksia", mutta uuteen "Ad Parnassum" -näyttelyyn he eivät enää ole sopineet. Se keskittyy uudempiin aikoihin, ja hyvä niin. Onhan näyttelyn alaotsikkona "Tieteen saavutuksia Suomen itsenäisyyden ajalta". Näin on itsenäisyyden juhluvuodesta jälleen kerran selvitty kunnialla, tieteenkin osalta.

Suuri yleisö ja yliopistoväkikin tietää Suomen tieteestä maailmalla verraten vähän. Suomalaisten taiteilijoiden, semminkin kansainvälisesti maineikkaiden n ajateltakoon vain juhluvuotensa aloittanutta Alvar Aaltoa n tunteminen kuuluu yleissivistykseen, omilla saroillaan yhtä maineikkaiden tiedemiesten tunteminen jää yleensä vain kunkin alan asiantuntijoiden huoleksi. Siksi heitä esittelevä näyttely edes kerran kahdessakymmenessä vuodessa on paikallaan, varsinkin kun näyttelyn viesti on selvä: ottaen huomioon väkilukumme ja kulttuuritraditiomme nuoruuden tietemme huipuissa ei ole häpeämistä isoisempienkaan rinnalla.

"Ad Parnassum" -näyttelyyn valittiin kaksitoista laajaa tieteenalaa: filosofia, teologia, lääketiede, oikeustiede, matematiikka, kielitiede, historia, metsätiede, geologia, kemia ja biokemia, musiikkitiede ja yhteiskuntatieteet. Jako on epätasainen: lääketiede n pitäisi kai puhua lääketieteistä monikossa n ja yhteiskuntatieteet eivät juuri ole yhteismitallisia geologian tai musiikkitieteen kanssa, kun edelliset edustavat kokonaisia monihaarisia tiedekuntia ja jälkimmäiset melko selvästi rajoitettavia yksittäisiä tieteitä.

Kokonaisuutta tämä ei kuitenkaan häiritse, sillä pelottavin mahdollisuus olisi ollut yrittää tunkea Agricola-huoneen kahteentoista vitriiniin kaikki mahdolliset tieteenalat tai edes kaikki ne joilla on kansainvälisiä huipputuloksia osoitettavanaan. Onneksi niitä on enemmän kuin mitä vitriineihin mahtuu!

Kun on kysymys Helsingin yliopiston kirjastosta, on pääosa esiin nostetuista tutkijoista tämän yliopiston väkeä, mutta toisaalta lähes kaikki merkittävät tietemme on, paria kolmea viime vuosikymmentä lukuunottamatta, tehty Helsingissä ja nimenomaan Helsingin yliopistossa. Olisi siten turhaa valittaa muiden yliopistojen puuttumista, ja yhtä turhaa olisi valittaa, että esimerkiksi naisia ei ole otettu huomioon, kun naiset vasta viime aikoina ovat nousseet tutkimuksen tekijöinä miesten rinnalle.

"Itsenäisyyden aika", 80 vuotta, on tieteen traditiossa melko lyhyt aika, ja näyttely myös osoittaa, että itsenäisyyden saavuttaminen ei ollut tieteessä mikään käännekohta. Mukana ovat fysiologi Robert Tigerstedt ja metsäntutkija A. K. Cajander, joista edellinen teki jokseenkin kaiken ja jälkimmäinenkin tärkeimmän tutkimustyönsä ennen itsenäisyyttä, ja sama koskee epäilemättä myös matemaatikko Ernst Lindelöfiä. He kuitenkin loivat pohjan sille traditiolle, joka sitten on kukoistanut koko itsenäisyyden ajan.

Kukoistavia koulukuntia ei niin vain polkaista maasta, ja kaikkein vähiten niitä luodaan nykyiseen tyyliin kolme- tai viisivuotisilla virkakausilla, joiden ansiosta hiekkalaatikolle päästetään joku toinen jo ennen kuin edellinen on saanut työnsä perustukset valmiiksi.

"Parnassolaiset" ovat esimerkkejä hyvistä tutkijoista, kukin aloiltaan ja ajoiltaan, varmaan subjektiivisestikin valittuja, mutta hyviä esimerkkejä yhtä kaikki. Kaikenhan ei tarvitse olla kattavaa. Kattavampi ja pysyvämpi näyttely voitaisiin sen sijaan rakentaa ensi vuodeksi Tieteiden taloon, ja se voitaisiin avata Tieteellisten seurain valtuuskunnan juhluvuoden merkeissä. Se antaisi jokaiselle talossa kävijälle, sekä suomalaiselle että ulkomaalaiselle, konkreettisen tuntuman siihen että meillä todella on opin teillä oppineita muillekin näytettäväksi.

Anto Leikola on Helsingin yliopiston oppihistorian emeritusprofessori.